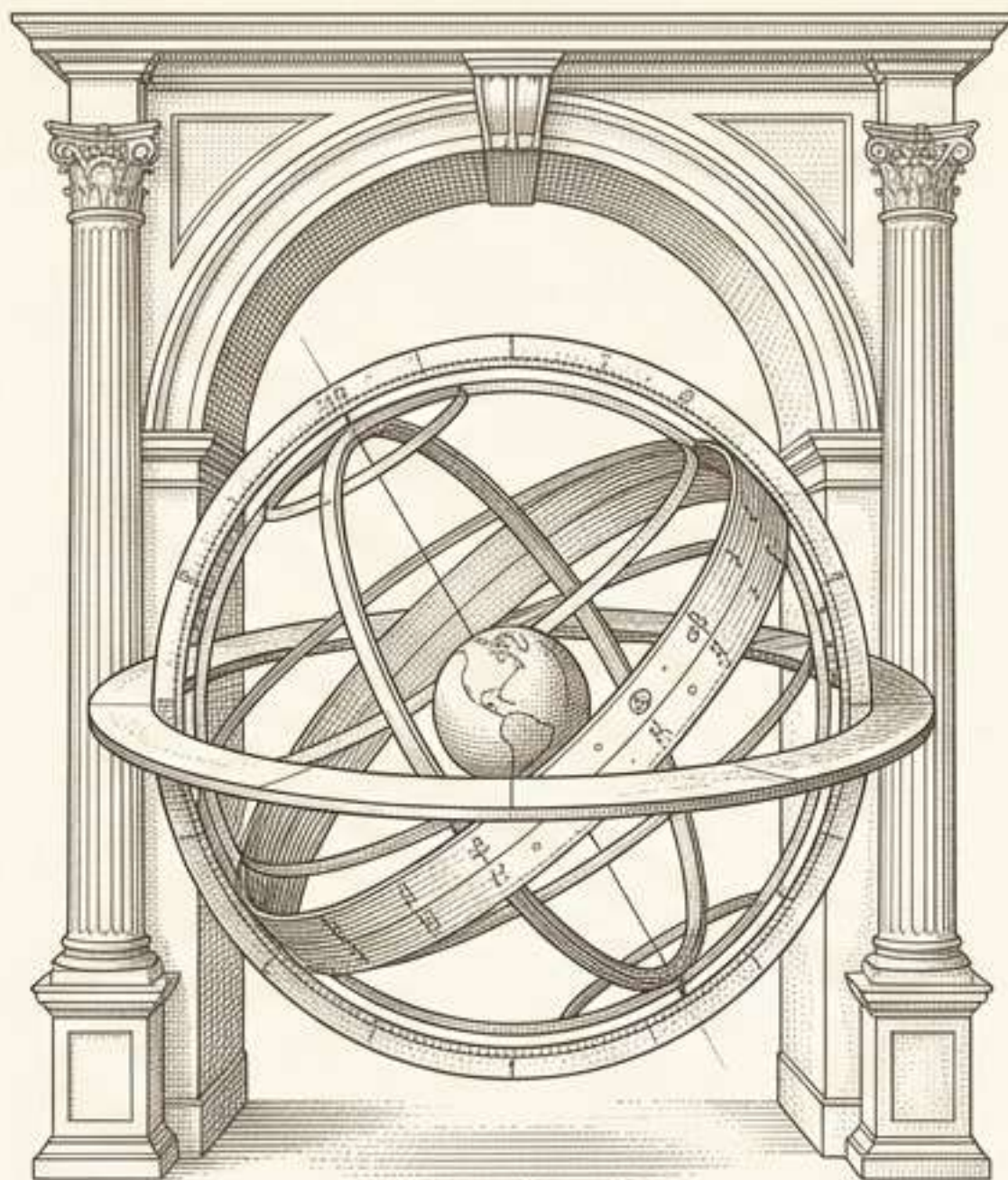

Філософія в системі культури

Від фундаментальних питань буття до архітектури філософії права.

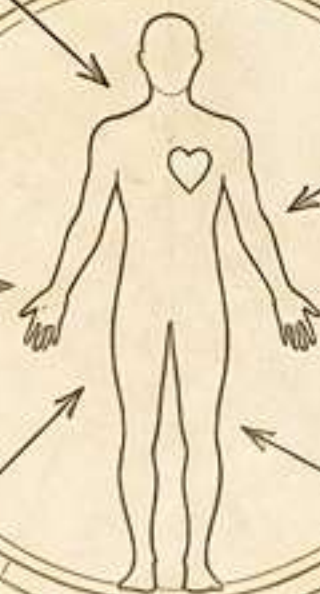
Онтологічний вимір:
Співвідношення людського та
позалюдського буття; місце
людини в структурі суцього.

Гносеологічний вимір:
Межі та можливості
людського пізнання світу;
достовірність знання.

Екзистенційний вимір:
Переживання власної скінченності,
свободи, самотності та пошуку
сенсу.

Аксіологічний вимір:
Оцінне ставлення до світу
(добро/зло, справедливість).

Практично-діяльнісний вимір:
Активне перетворення наявного стану
речей через працю, техніку та соціум.

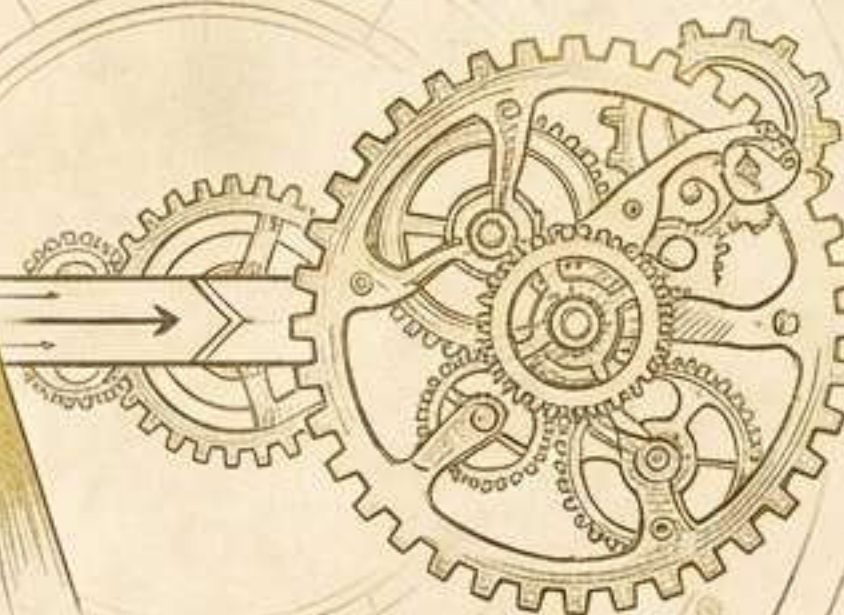
**Античність
(Космоцентризм)**

Гармонійна сфера. Людина —
органічна частка
впорядкованого, вічного космосу.

**Новий час
(Антропоцентризм / Сцієнтизм)**

Система шестерень. Людина як
активний раціональний суб'єкт, що
підкорює світ за допомогою науки.

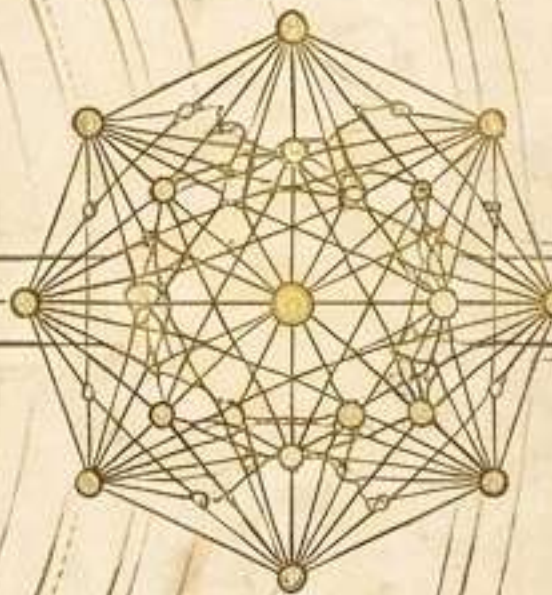
Середньовіччя (Теоцентризм)

Вертикальний промінь.
Підпорядкування людини і природи
верховному божественному началу.

Сучасність (Постгуманізм)

Децентрована мережа. Проблематизація
контролю над світом, межі
технологічного підкорення природи.

Типи Світогляду: Порівняльна Характеристика

Міфологічний

Релігійний

Філософський

Критерій 1:
Спосіб мислення

Синкретизм (нерозчленована єдність емоційного та раціонального).

Віра у надприродне та божественне втручання.

Раціональне обґрунтування та логічна аргументація.

Критерій 2:
Форма вираження

Образ, генетизм, антропоморфізм.

Догма, вчення, розвинена система культу.

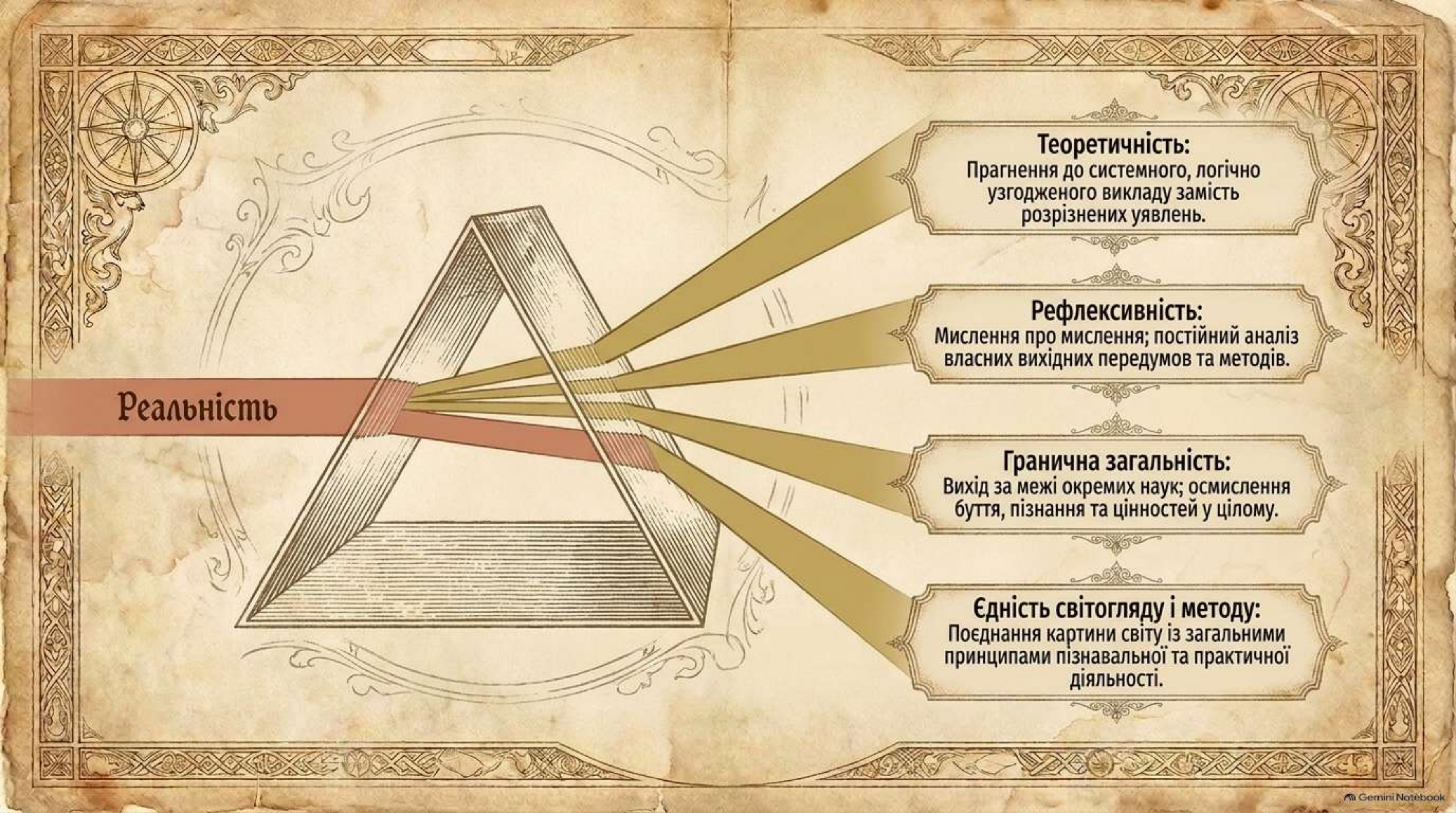
Понятійно-категоріальний апарат, строгі визначення.

Критерій 3:
Ставлення до сумніву

Переживається як недискутована реальність.

Сакральне утримання від руйнівного сумніву.

Готовність піддавати критичному перегляду будь-які твердження.

Реальність

Теоретичність:

Прагнення до системного, логічно узгодженого викладу замість розрізнених уявлень.

Рефлексивність:

Мислення про мислення; постійний аналіз власних вихідних передумов та методів.

Гранична загальність:

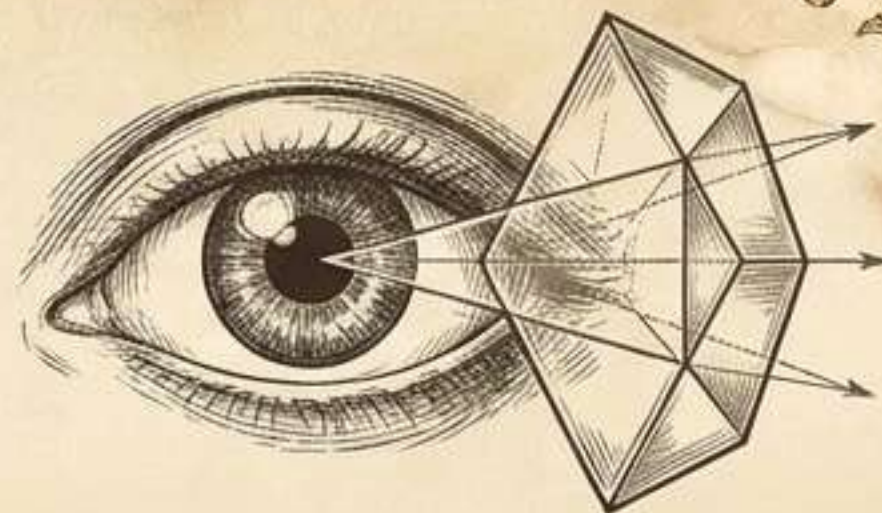
Вихід за межі окремих наук; осмислення буття, пізнання та цінностей у цілому.

Єдність світогляду і методу:

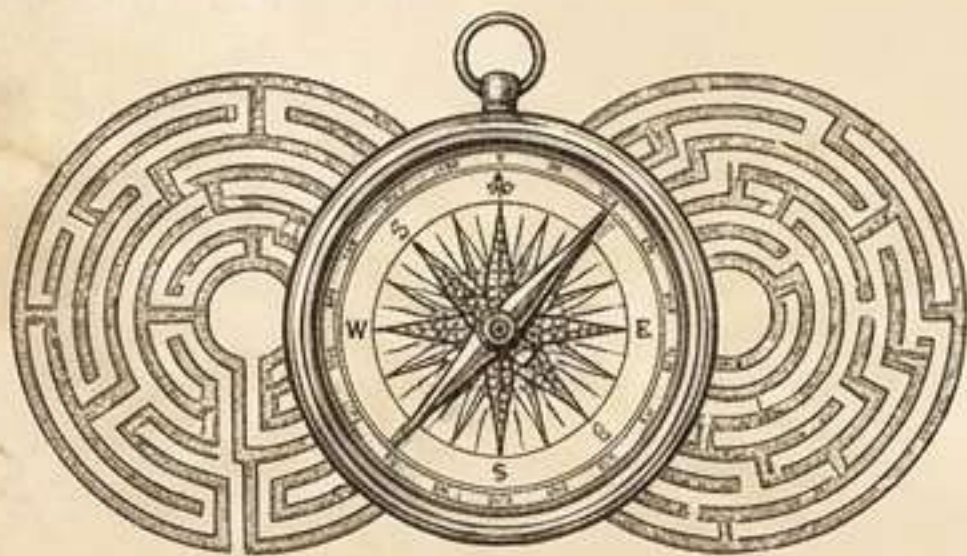
Поеднання картини світу із загальними принципами пізнавальної та практичної діяльності.

Що первинне? (Проблема співвідношення буття і свідомості).

Чи пізнаваний світ? (Проблема пізнаваності дійсності).

**Як пізнається світ?
(Проблема методології пізнання).**

**Що таке людина?
(Проблема антропологічної сутності).**

Вісь Буття (Що первинне?)

**Ідеалізм
(Об'єктивний/Суб'єктивний):**
Первинність ідеального,
духовного начала.

Дуалізм:
Паралельне, рівноправне
існування матерії та духу.

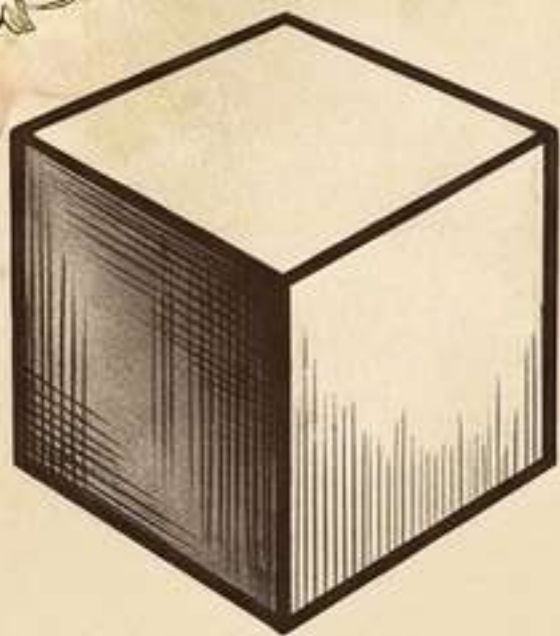
Матеріалізм:
Первинність об'єктивного
природного буття; свідомість
як властивість матерії.

Вісь Пізнання (Чи пізнаваний світ?)

Гносеологічний оптимізм:
Здатність розуму досягти
адекватного, істинного знання.

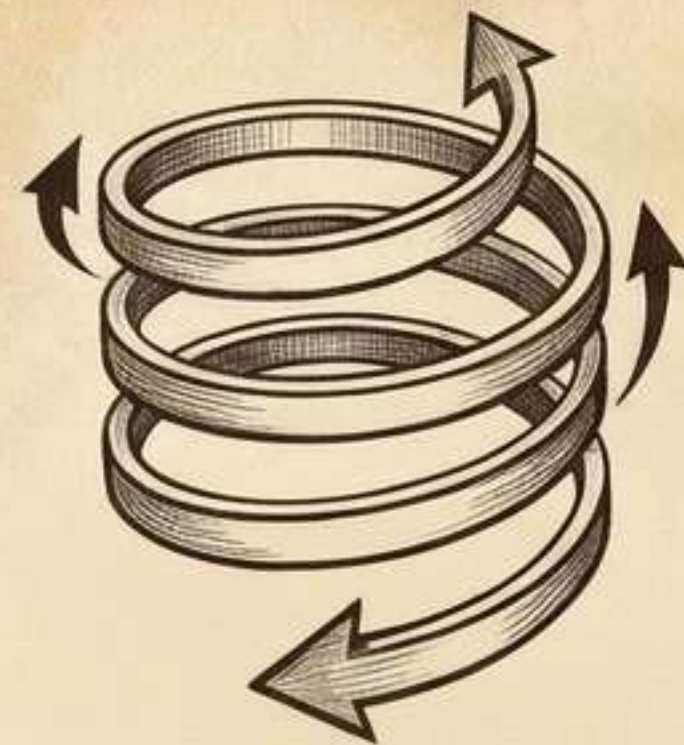
Агностицизм:
Можливість пізнання явищ
(феноменів), але не сутності
(«речей у собі» / ноуменів).

Скептицизм:
Відносність і суперечливість
уявлень; заклик до утримання
від категоричних тверджень.

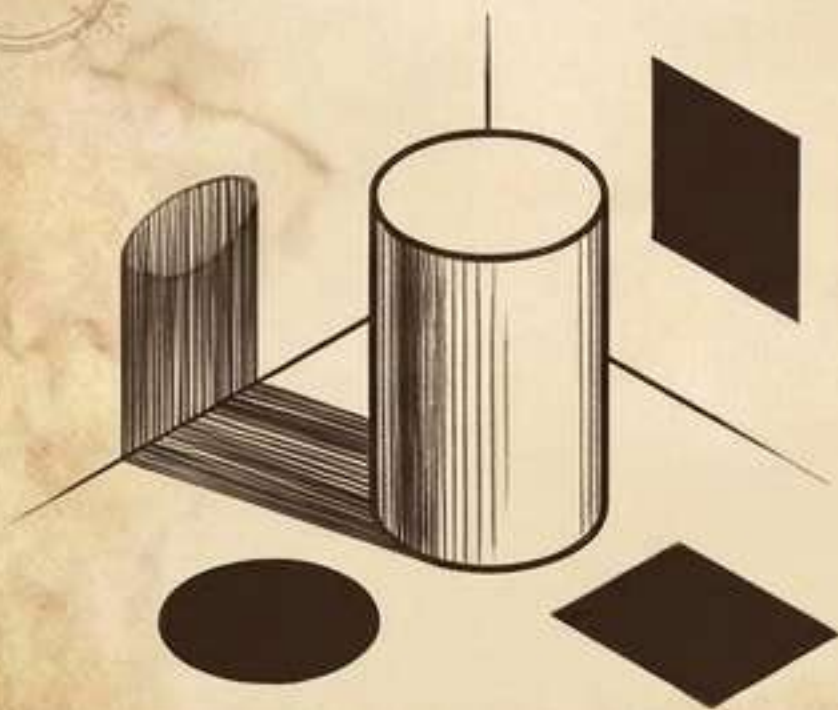
Метафізика

Розгляд явищ у їхній сталості, ізолюваності та завершеній визначеності, поза внутрішнім розвитком.

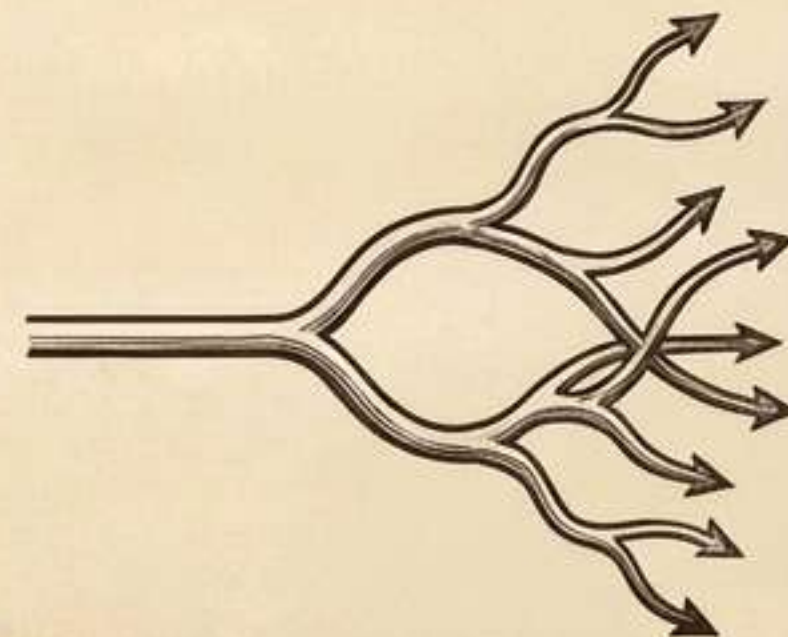
Діалектика

Розвиток через боротьбу суперечностей, перехід кількості в якість, спіралеподібна динаміка.

Релятивізм

Контекстуальна зумовленість знання; істина залежить від позиції спостерігача чи історичної епохи.

Синергетика:

Самоорганізація відкритих систем, конструктивна роль випадковості та непередбачуваності в точках біфуркації.

Античність: Розум + Поліс.
Людина як animal rationale
(істота, здатна до мислення
та політичного життя).

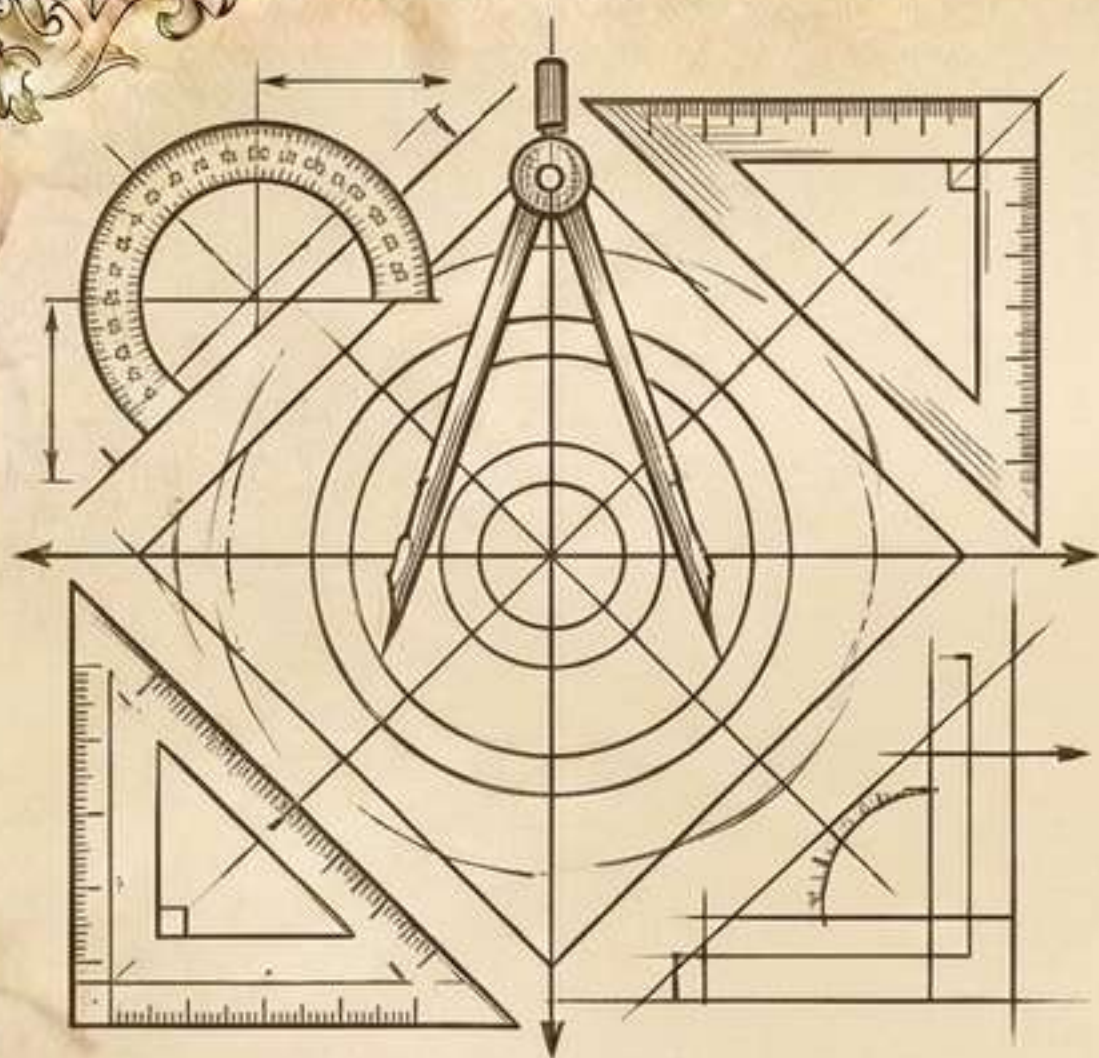
Середньовіччя: Тіло + Душа.
Богopodobність, розірваність
між гріховністю та прагненням
до вищого блага.

Новий час (Просвітництво):
Автономний раціональний
суб'єкт, наділений природними
невідчужуваними правами.

Екзистенціалізм:
Існування передує сутності;
людина сама творить себе
через вільний вибір.

Марксизм:
Сукупність суспільних
відносин, що формується в
процесі практичної діяльності.

Епістемний тип (Episteme): Орієнтація на строге знання (Wissenschaft). Побудова систематичного, логічного апарату.
Представники: Арістотель, Кант, Декарт.

Софійний тип (Sophia): Орієнтація на мудрість. Здатність діяти в складних ситуаціях, мистецтво жити, моральна практика.
Представники: Сократ, Епікур, екзистенціалісти.

Філософський поліцентризм:
Відмова від євроцентричної монополії. Підайська. Рівноправність різних культурних традицій (індійська, китайська) у рефлексії відношення «людина – світ».

Етика

Естетика

Соціальна філософія

Філософія права: Проміжна ланка між етикою, соціальною філософією та юриспруденцією. Забезпечує світоглядний і методологічний фундамент для розуміння справедливості та природи правового обов'язку.

Антропологія

Онтологія / Тносеологія

Природа права:
Конвенційний продукт
держави чи об'єктивний
моральний порядок?

Універсальність:
Чи існують наднаціональні
права людини, незалежні
від державного визнання?

Право і мораль:
Чи можливе аморальне,
проте формально дійсне
право?

Право і держава:
Чи передує право державі,
чи є похідним від неї?

**Природа правового
обов'язку:**
У чому джерело легітимності
правового примусу?

Природне право (*Jus Naturale*)

Джерело: Вкорінене в розумній природі людини або божественному задумі.

Легітимність: Універсальний моральний закон є вищим критерієм. Несправедливий закон втрачає обов'язковість.

Відношення до держави: Право передує державі; основа концепції універсальних прав людини.

Позитивне право (*Jus Positivum*)

Джерело: Штучне конвенційне утворення, продукт волі суверена / законодавця.

Легітимність: Формальна визначеність. Суворе розмежування юридичної чинності та моральної оцінки.

Відношення до держави: Право є похідним від державної влади (науковий/дескриптивний аналіз факту).

Крок 1: Теоцентричний етап. Право як частина божественного порядку (ієрархія законів, Фома Аквінський).

Крок 2: Секуляризація (Новий час). Відмова від релігійного одкровення на користь людського розуму та суспільного договору.

Крок 3: Сцієнтизація (XIX–XX ст.). Юридичний позитивізм. Побудова «наукової» теорії права, заснованої виключно на емпіричних фактах.

Крок 4: Сучасний синтез. Подолання жорсткого розмежування. Поєднання процедурної визначеності позитивізму з природно-правовими вимогами людської гідності після криз XX століття.

Оптика філософії

Філософія — це не просто набір абстрактних відповідей, а спосіб духовно-практичного осягнення дійсності. Вона формує професійну правосвідомість, дозволяючи юристу не лише механічно застосовувати закон, але й рефлексувати над його моральною обґрунтованістю, справедливістю та відповідністю фундаментальним цінностям людської гідності.